

สรุปและขอเสนอแนะ

สรุป

สภาพและความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน

สภาพโดยทั่ว ๆ ไปของหมู่บ้านนั้นว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความสงบเรียบร้อย สะอาด แต่ละบ้านจะมีรั้วบ้าน มีชื่อเจ้าของบ้าน เลขที่บ้าน และบ้านหลาย ๆ หลัง มีคำขวัญในเชิงสร้างสรรพัฒนาหรือแนวทางของการอยู่ร่วมกัน บ้านทั้งหมกรวมกันอยู่เป็นกลุ่มและมีถนนเป็นแนวขนานกันอยู่สองสายคู่เป็นระเบียบดี แต่ละบ้านจะมีที่ดินไม่มากนัก จึงไปซื้อที่ดินในบริเวณบ้านเหมือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนใหญ่ ทางภาคเหนือถึงแม้จะมีบางครอบครัวที่ดินค่อนข้างมาก แต่ไปคอกยวักไผ่ผลปลูกไว้ในบริเวณบ้านเท่าที่ควร

เนื่องจากรอบ ๆ หมู่บ้านนั้นส่วนใหญ่เป็นที่นา และมีที่ลักษณะคล้ายสวนอยู่ส่วนหนึ่ง แต่มีได้มีการปลูกไม้ผลแต่อย่างใด ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นผลไม้ ผักปลา อาหารสด อาหารแห้งต่าง ๆ ชาวบ้านไม่สามารถเก็บหามาได้ เพราะไม่มีพืชผักผลไม้ตามธรรมชาติหรือของป่าที่จะนำมาเป็นอาหารได้ แม้ทางทิศเหนือห่างจากหมู่บ้านนี้ไปประมาณหนึ่งกิโลเมตรจะมีหนองน้ำใหญ่พอสมควรอยู่แห่งหนึ่ง ชาวบ้านที่ไม่มีเครื่องมือจับปลาหากประสงค์จะไ้ปลามาเป็นอาหารจะต้องเช่าแหวันละ 50 บาท เพื่อทำการจับปลา ส่วนจะไ้ปลาหรือไม่มากนักขอแ้ไหนเป็นเรื่องของผู้เช่าแห ดังนั้น โดยส่วนใหญ่แล้ว ชาวบ้านต้องใช้เงินเพื่อซื้อหาอาหารทุกประเภท ครอบครัวที่มีฐานะยากจนจึงกลายเป็นเสี่ยงเดียวกันว่า ชาวปลาอาหารราคาแพง ไม่มีเงินพอที่จะซื้อ จึงมีความอดอยากพอสมควร ต้องดิ้นรนหางานทำทุกถาน

ถึงแม้ว่าการดำรงชีวิตจะต้องใช้เงินตรา เพื่อซื้อปัจจัยแทบทุกอย่างก็ตาม ชาวบ้านทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีฐานะยากจนยังคงอยู่ได้มาจนทุกวันนี้ก็เพราะเขาต้องดิ้นรนต่อสู้และหางานทำเพื่อให้พอมีรายไ้ไปใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นจริง ๆ

และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างขัดสนและขาดแคลน ทั้งในเรื่องเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และอาหารการกิน

การกินข้าวเหนียวสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตาทวดของชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านนี้และในชนบททั่ว ๆ ไปของไทยเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เขาพออยู่ได้ทั้ง ๆ ที่ไม่มีรายได้ที่พอเพียงสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพราะการมีข้าวอย่างเดียวก็น่าจะสามารถอยู่ได้ เนื่องจาก การกินข้าวเหนียวไม่จำเป็นต้องใช้กับข้าวมากหากเปรียบเทียบกับกรกินข้าวเจ้า และข้าวเหนียวช่วยให้อิ่มอยู่ได้นานกว่า อย่างไรก็ตามชาวบ้านก็ยังคงยังขาดแคลนอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการอยู่

คงกล่าวได้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และรองลงมาได้แก่ การรับจ้าง แนวนอนของอาชีพในอนาคตคนจะค่อย ๆ เปลี่ยนไปสู่การรับจ้างมากขึ้น ทั้งนี้เกิดจากการเพิ่มของประชากรกับความคงที่ของที่ดินทำกินของแต่ละครอบครัว คนรุ่นใหม่ที่ไม่มีที่ดินทำกินย่อมต้องแสวงหาที่ดินเพื่อทำนา ทำไร่ หรือทำสวน มีการจับจองบุกรุกป่าสงวน และภูเขาอันเป็นต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้ และถ้าไม่คิดที่ดินทำกิน เขาย่อมต้องหันไปหาอาชีพรับจ้าง หรืออาชีพอื่นตามแต่จะหาได้

ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรเพิ่มขึ้นกับจำนวนที่ดินคงที่ ทำให้ที่ดินของแต่ละครอบครัวถูกแบ่งตามจำนวนลูกที่มีอยู่ ผลก็คือทำให้ที่ดินต่อครอบครัวลดลงเรื่อย ๆ ผลผลิตที่ได้ก็ลดลงและไม่พอเลี้ยงครอบครัว หรือผลิตข้าวได้ไม่พอผลิตดอกปี จำเป็นต้องหางานอื่นทำ เช่น การรับจ้างตัดอ้อยที่กาญจนบุรี การสานกระติ้ม ทอผ้า เลี้ยงไหม ซ่อมอวน จับตุ๊กแกขาย และอีกอย่างหนึ่งซึ่งทำรายได้ช่วยเลี้ยงครอบครัวที่ฐานะยากจนได้มากคือการส่งลูกหลานไปทำงานรับจ้างในเมือง และในกรุงเทพฯ ซึ่งมีประมาณร้อยละ 40 จึงถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะพึ่งพา

สภาพเศรษฐกิจการเงินของครอบครัวในช่วงห้าปีที่ผ่านมา ปรากฏว่า เหมือนเดิมร้อยละ 43 ดีขึ้นร้อยละ 29 และแย่ลงร้อยละ 28 กลุ่มที่แย่ลงมากที่สุดคือกลุ่มที่รายได้ไม่พอใช้ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีที่ดินน้อยหรือไม่มีเลย และไม่ทำอาชีพ

ที่แน่นอน เมื่อขาดแคลนมักจะกั้มเงินจากญาติพี่น้องและนายทุนในหมู่บ้าน

ในส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการของชาวบ้าน ดังได้กล่าวแล้วว่าชาวบ้านที่ยากจนต้องการที่ดินทำกินเพิ่มขึ้นเป็นอันดับแรก ตามมาด้วยน้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อบริโภค นอกจากนี้จะเป็นความต้องการด้านอื่น ๆ กระจายไปตามฐานะและความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน มีตั้งแต่ปัจจัยที่จำเป็นพื้นฐานไปจนถึงสิ่งของ เครื่องใช้เพื่อความสะทกสบายในการดำรงชีวิต

ชาวบ้านส่วนใหญ่เคารพยกย่องนับถือผู้มีอายุ และมีตำแหน่งต่าง ๆ นอกจากนั้นคนที่เขาเคารพนับถือจะต้อง เป็นผู้ที่มีคุณธรรมกับเป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม

กล่าวโดยทั่วไป ชาวบ้านพอใจกับการมีถนน มีไฟฟ้าใช้ มีโอ่งน้ำเพื่อความสะทกสบายสามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้มากขึ้น เช่น บริการด้านสุขภาพอนามัย การสาธารณสุขดีขึ้น เป็นต้น

ในด้านการขาม ชาวบ้านมีข้อสังเกตว่า สิ่งของและสินค้าต่าง ๆ มีขายเพิ่มขึ้นในราคาที่แพงขึ้น และต้องซื้อแทบทุกอย่าง ทั้งยังกล่าวถึงปัญหาบางอย่าง เช่น เด็กและผู้ใหญ่มางคนก็เจ็บจมากรขึ้น ชอบดูโทรทัศน์ ชอบพนันมวย และหางานทำยาก มีคนว่างงานมากขึ้น เป็นต้น

โครงการที่นำไปปฏิบัติในหมู่บ้าน

ในวางแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนมีโครงการต่าง ๆ ในหลาย ๆ ด้าน นำไปปฏิบัติในหมู่บ้าน โครงการสำคัญได้แก่ ไฟฟ้า ถนน โอ่งน้ำ ฝายน้ำล้น สาธารณสุขมูลฐาน ธนาคารชาว ธนาคารโค - กระบือ และสัตว์ขนาดเล็กในหมู่บ้าน เป็นต้น โครงการสำคัญดังกล่าวมาที่โดยหลักคือ ไฟฟ้า ถนน และโอ่งน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์ ส่วนฝายน้ำล้นยังคงมีปัญหาเพราะไม่เ็นไปตามวัตถุประสงค์และผลที่คาดจะได้รับ การมีถนนทำให้ชาวบ้านใช้บริการจากโครงการ

สาธารณสุขมูลฐานน้อยลง โครงการธนาคาร ชาวและธนาคารโค - กระบือ คงช่วยผู้มีอาชีพทำนาที่ยากจนได้บ้าง แต่จะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และสร้างความหวังอันยาวนานไว้ให้เสียมากกว่าจะเป็นการช่วยที่ชัดเจนความหลักของการพึ่งตนเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ว โครงการต่าง ๆ ยังไม่ช่วยเหลือเกษตรกรคนยากจนให้มีอาชีพหรือมีงานทำอย่างมั่นคงมีรายได้ เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพได้ และยังไม่ต้องตอบสนองความมุ่งหมายของการพัฒนาอย่างครบถ้วน

ผลกระทบและความต้องการ

จากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านทั้งโดยโครงการพัฒนาและโดยปัจจัยด้านอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลและผลกระทบหลายประการ อันส่งผลไปสู่ความต้องการต่าง ๆ มากมายตามที่โควิเกราระบุมาแล้วซึ่งพอกล่าวสรุปในสาระสำคัญได้ดังนี้

โครงการที่ส่งผลกระทบทางลบต่อชาวบ้านส่วนใหญ่โดยเฉพาะชาวบ้านยากจนก็คือโครงการไฟฟ้า และถนน นอกจากโครงการจะไม่เอื้ออำนวยให้คนจนได้มีโอกาสขายตนเองได้แล้ว ยังเป็นการเปิดทางให้คนยากจนที่คานยในการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทั้ง ๆ ที่ไม่มีรายได้ที่อยู่ในระดับจะมาใช้จ่ายเพื่อกิจการดังกล่าว อันเป็นไปตามคำพังเพยที่ว่า "รายได้ต่ำ แตรสนิยมสูง" ทั้งยังเป็นการเสียโอกาสของคนยากจนที่รัฐบาลควรใช้เงินในการสร้างถนนและไฟฟ้าไปทำโครงการอื่นที่เป็นประโยชน์กับเขาโดยตรงได้มากกว่านี้

บางโครงการ เช่น ฝายน้ำล้น และโครงการจัดหาน้ำสะอาดให้ประชาชนบริโภคผลที่ปรากฏให้เห็นพอที่จะกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่นำไปเพื่อให้ประชาชนได้เห็นว่าการกระทำเกิดขึ้นเท่านั้น นั่นก็คือมีฝายที่ปราศจากน้ำอันเป็นผลงานของรัฐบาลใช้เงินงบประมาณของรัฐ เป็นโครงการของรัฐ โดยความร่วมมือร่วมแรงของชาวบ้าน ผลก็คือมีฝายแต่ไม่มีน้ำ ในขณะที่ข้าง ๆ ฝายห่างกันเพียง 50 เมตร

มีสะพานขนาดใหญ่ มีทั้งน้ำ มีทั้งการเลี้ยงปลา แต่เป็นของเอกชน นอกจากนี้ยังมี
สระอีกแห่งหนึ่งกำลังขุดฝัง เสรีจยู่อีกกานหนึ่ง ของหมู่บ้านเป็นผลงานของรัฐ ขุดโดย
รถขุดดินขนาดใหญ่ คาดว่าคงฝังทั้งน้ำและปลาเช่นกัน เพราะสถานที่ตั้งขุดอยู่ใน
ในแนวทางของสายน้ำไคกิน

ในเรื่องของสายน้ำไคกินนี้ ผู้วิจัยไม่มีความรู้ แต่จากการสังเกตพอจะ
บอกได้ว่าแนวของสายน้ำไคกินนี้อยู่ซึ่งคูไคจากที่ทิ้งของบ่อน้ำหลาย ๆ บ่อของหมู่บ้าน
ซึ่งขุดโดยชาวบ้านและไชน่าจากบ่อเหล่านี้มาเป็นเวลากว่ากึ่งศตวรรษแล้ว ฉะนั้นหาก
ฝ่ายรัฐซึ่งมีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมากมาให้ความสนใจกับปัจจัยและปัญหาเหล่านี้
อย่างจริงจัง การพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์น่าจะทำได้
ดีกว่าที่เป็นอยู่

ในแง่ความต้องการ ชาวบ้านยังคงต้องการที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น น้ำเพื่อ
การเกษตร และน้ำเพื่อบริโภค รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพ
ซึ่ง เป็นสิ่งที่แผนยังไม่ค่อยช่วยหรือช่วยยังไม่ได้ แต่ทั้งแผนและการปฏิบัติที่ผ่านมา
ได้จัดบริการบางอย่างที่มีใ้ทำให้คนจนสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งยังทำให้เขามีภาระ
มากขึ้นโดยการจัดทำไฟฟ้า และถนนให้ นอกจากนี้โครงการบางอย่างนอกจากไม่
ช่วยคนยากจนแล้วยังกลับไปช่วยคนที่ฐานะดี เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตร การผูก
ราคาข้าวและการจำหน่ายข้าว เป็นต้น โครงการบางอย่างเป็นการช่วยแก้ปัญหา
เฉพาะหน้าและปลายเหตุ เช่น โครงการอาหารกลางวัน ธนาคารข้าว ธนาคาร
โค - กระบือ นอกจากนี้โครงการในลักษณะบำรุงรักษาซึ่งมักจะไม่ค่อยได้ผล
เช่น โครงการสัตว์ขนาดเล็กในหมู่บ้าน โครงการก่อสร้างแหล่งน้ำในหมู่บ้าน
และโครงการเร่งปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เป็นต้น

ฉนั้นจึงกล่าวได้ว่าแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ยังไม่ช่วยคนยากจนที่แท้จริง คนจนส่วนใหญ่ยังคงยากจน
เหมือนเดิม บางรายเค็กร้อนมากกว่าเดิม ทั้งนี้การที่แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 6
ทำการขยายผลโดยจะพัฒนาชนบททั่วประเทศ แม้จะเน้นหมู่บ้านยากจนก็ตาม ไม่น่า

จะถือได้ว่าเป็นการขยายผลอย่างถูกต้อง เพราะผลเดิมยังมิได้เปลี่ยนแปลงในทาง
ที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึงครบถ้วน ดังนั้นความยากจนในชนบทจะคงไม่ได้รับการพัฒนาอย่าง
ถูกต้องได้ผลอีกต่อไป

ชำนาญ หอสมุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคุณค่าและวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของหมู่บ้านที่ทำการวิจัยแล้ว มีข้อเสนอดังต่อไปนี้

ข้อเสนอสำหรับหมู่บ้านที่ทำการวิจัยและพื้นที่อื่น รวมทั้งเพื่อการวิจัยต่อไป ดังนี้.-

1) ลำดับความสำคัญของโครงการที่ควรพัฒนา ปักหมุดและความต้องการของคนในหมู่บ้านอาจมีหลายอย่าง แต่การพัฒนาช่วยเหลือจะทำทุกอย่างในเวลาเดียวกันไม่ได้ เพราะรัฐบาลยังมีข้อจำกัดทั้งทางงบประมาณและกำลังคน สาธารณที่จะกำเนินการถึงนั้น จึงต้องจัดทำในสิ่งที่จำเป็นรีบด่วนก่อนตามลำดับความสำคัญ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับกลยุทธ์ของแผนพัฒนาถึงกล่าวแล้ว แต่ในทางปฏิบัติ หมู่บ้านนี้มีการพัฒนาไปแล้วในเรื่อง ถนน และไฟฟ้า ความต้องการของชาวบ้านจึงยังคงอยากให้มีที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น น้ำเพื่อการเกษตร น้ำเพื่อบริโภค และปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการประกอบอาชีพ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ระหว่าง

1. ถนน
2. ไฟฟ้า
3. น้ำเพื่อการเกษตร
4. ที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น
5. น้ำเพื่อบริโภค
6. ปัจจัยการประกอบอาชีพ

สิ่งที่แผนหรือรัฐบาลจะพัฒนาช่วยเหลือควรจะต้องเป็นอันดับที่ 3 4 5 และ 6 ก่อน จึงจะมาถึง ถนน และไฟฟ้า เพราะความต้องการอันดับดังกล่าวสามารถช่วยให้ชาวบ้านช่วยตัวเองได้ เพิ่มทั้งงานและรายได้ อันตรงกันข้ามกับไฟฟ้าซึ่งนอกจากจะไม่ช่วยอะไรแล้วยังเป็นการเพิ่มรายจ่ายให้เขาด้วย และส่งผลกระทบต่อทางด้านนี้เสียมากกว่ากล่าวมาแล้ว

ดังนั้น จึงมีข้อเสนอเพิ่มเติมในเบื้องต้นอันเป็นการเสริมให้สิ่งที่ทำไปแล้ว
ดีขึ้นและอาจเป็นประโยชน์กว่าที่เป็นอยู่ ดังนี้

1.1 ควรทำการขุดลอกพื้นที่หน้าฝายน้ำล้น กสช. ให้ลึกอีกอย่างน้อย
2 เมตร เพื่อให้มีลักษณะที่จะเป็นแอ่งกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ และหากตรงกับสายน้ำใต้ดิน
ย่อมจะทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี เหมือนกับสระน้ำของเอกชนที่อยู่ใกล้ ๆ กัน

1.2 เจ้าของที่ดินหรือที่นาที่อยู่ในแนวของสายน้ำใต้ดิน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อ
ว่าอยู่เป็นทางสามเสนที่ตั้งของบ่อน้ำที่บ่อกลางทุ่งนารอบหมู่บ้านทางทิศตะวันตกและทิศ
ใต้ของหมู่บ้าน กาศอกบ่อใหญ่กว้างและลึกกว่าเดิม หรือขุดใหม่เป็นสระน้ำย่อมจะทำให้
และน่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้

หากทำไปได้หรือทำแล้วไม่ผล การพัฒนาอีกทางหนึ่งน่าจะทำได้คือ การนำ
เอาน้ำจากเขื่อนอุบลรัตน์มาช่วยเหลือซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านนี้ประมาณ 20 กิโลเมตร
การทำเช่นนี้อาจต้องเป็นโครงการใหญ่ที่ใช้เงินงบประมาณในการทำคลองส่งน้ำ ถ้า
ประชาชนได้ใช้น้ำทำการผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้น รัฐบาลอาจเก็บค่าน้ำด้วยก็น่าจะได้

1.3 การจัดที่ดินทำกินให้พอเพียงโดยการปฏิรูปที่ดินอย่างจริงจังโดย
การจำกัดการถือครองที่ดินที่มีอยู่แล้วแต่ไม่ได้ทำประโยชน์ เพื่อนำที่ดินส่วนที่เหลือมา
จัดสรรหรือแบ่งให้คนที่ไม่มีที่ดินได้ใช้ทำกิน และคว่ำการทำให้ประโยชน์ควรนิยามให้
ถูกต้องเหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่ เพราะเพียงการปลูกต้นไม้ผลเพียง 3 - 4 คน ก็คือ
ว่าทำประโยชน์แล้วนั้นเป็นสิ่งที่ง่ายเกินไป อย่างไรก็ตามเรื่องนี้จะต้องมีข้อมูลที่
เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาอย่างละเอียดมากกว่านี้ และผู้วิจัยเชื่อว่ายังคงมีที่ดินที่จะแบ่งปัน
ให้ได้อยู่พอสมควรโดยทำเป็นโครงการระดับชาติและทำทั้งประเทศ

2) ควรกำหนดเป็นสองแผนคือ แผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนกับแผนพัฒนาช่วยเหลือคน
ยากจนในชนบท ดังที่ผู้วิจัยเคยกล่าวไว้แล้วว่าคนยากจนบ่อยู่ในทุกหมู่บ้าน ฉะนั้นแผน
พัฒนาจะต้องพุ่งสู่กลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน และกำหนดลักษณะของกลุ่มเป้าหมายให้ได้
แล้วจึงทำการวางแผนเพื่อหาทางช่วยเหลือ ซึ่งจะต้องทำตามกระบวนการขั้นตอนของ

การวางแผนขั้นแรกถึงขั้นสุดท้ายอย่างถูกต้องครบถ้วน การช่วยเหลือพัฒนาอาจได้ผลดีกว่านี้ ซึ่งอาจจะทำควบคู่ไปกับแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนด้วยก็ย่อมจะเป็นการเสริมกันไปได้ ทั้งนี้เพราะแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ยังมีได้พัฒนาช่วยเหลือคนยากจนอย่างแท้จริง และดูเหมือนจะยังคงมีคนยากจนอยู่ในชนบทของประเทศอีกจำนวนมาก ยิ่งกว่านั้นเป้าหมายของแผนฉบับที่ 5 ซึ่งกำหนดไว้ส่วนหนึ่ง และยังไม่ได้กำหนดอีกส่วนหนึ่งคงยังไม่ทำให้ความยากจนหมดไปได้ ในขณะที่เดียวกันแผนพัฒนาฉบับที่ 6 ได้ขยายขอบเขตออกไปเต็มพื้นที่ของประเทศ ทั้ง ๆ ที่เป้าหมายของแผนฉบับที่ 5 ยังคงค้างอยู่ซึ่งควรจะดำเนินการต่อไปในแผนฉบับที่ 6 ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการขยายขอบเขตและพื้นที่หรือเป้าหมายของการพัฒนาตามแผนฉบับที่ 6 น่าจะไม่สอดคล้องต่อเนื่องสัมพันธ์กับกระบวนการขั้นตอนของกิจกรรมหรือโครงการของแผนฉบับที่ 5 หากเป็นเช่นนั้นจริงคงจะเปรียบได้กับการสร้างบ้านหลังหนึ่ง ยิ่งไปเสียเรื่อยเรื่อย คนเขาไปอยู่อาศัยยังไปได้ แทนที่จะทำต่อให้เรื่อยเรื่อยกลับไปสร้างบ้านหลังใหม่ และทำเช่นนั้นไปเรื่อย ๆ ปัญหาที่ควรจะได้แก้ไขให้หมดไปลงจะเป็นไปได้อย่างไร นั่นก็คือคนจนก็คงจะยังอยู่และอาจมีมากขึ้นและยากจนยิ่งขึ้น

3) สืบเนื่องจากข้อเสนอดังกล่าว 2 เกี่ยวกับความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างวัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย มาตรการ หลักการ และกลยุทธ์ของแผน กับกิจกรรมหรือโครงการตามแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจน ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 พิจารณาจากการศึกษาข้อมูลทางปฏิบัติตามแผนในหมู่บ้านที่ทำการวิจัย และจากโครงการที่ปรากฏอยู่ในแผนแล้ว กล่าวได้ว่ายังขาดความครบถ้วน ยิ่งกว่านั้นยังเป็นโครงการที่ขัดแย้งกันในเชิงการส่งผลกระทบต่อสังคมโลกแล้ว ดังนั้น ทั้งในแง่ของการวางแผนและการปฏิบัติตามแผน ผู้ที่เกี่ยวข้องควรจะให้ความสนใจกับงานที่ทำใหม่มากกว่านี้ กล่าวให้ชัดเจนก็คือทำงานทุกอย่างจะต้องทำเพื่อให้บังเกิดผล (result orientation) และควรจะต้องมองให้ไกลถึงผลสุดท้าย (ultimate goal) ด้วย เช่น การสร้างฝายมีโซ่ให้บังเกิดฝายเท่านั้น แต่ต้องคิดด้วยว่าเมื่อมีฝายแล้วจะต้องมีน้ำด้วย เพราะการมีแต่ฝายที่ปราศจากน้ำก็เหมือนมีปืนที่ปราศจากลูกปืน

เพราะฝ่าย กสช. ที่สร้างขึ้นในหมู่บ้านนั้นแทบจะไม่มีประโยชน์อะไรเลย

4) ส่งเสริมและปลูกฝังให้ชาวบ้านมีความรักในการปลูกต้นไม้ทุกประเภทโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นไม้ผลและไม้ออกที่สามารถใช้ป็นอาหารและประกอบอาหารได้ในพื้นที่กินทั้งป็นของส่วนครัวและที่ว่างทุกลักษณะที่พอจะปลูกได้ รวมทั้งพืชผักสวนครัวด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้อาศัยผลิตผลของการเพาะปลูกดังกล่าวมาประกอบเป็นอาหารได้โดยไม่ต้องเสียเงินซื้อ เช่น ต้นขี้เหล็ก ต้นมะรุบ ต้นสาแล ผักหวาน ผักสาปล ต้นชะอม ต้นแค ต้นขนุน ผักค้ำลิง และมะละกอ ตลอดจนพืชผักสวนครัวอื่น ๆ เป็นต้น

5) ให้ความรู้ทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการกึ่งงานทำและป็นรายได้แก่คนยากจนที่ยังไม่กึ่งงานทำ เช่น การจักสานและการทำของที่ระลึกจากต้นไม้ เป็นต้น

ให้ความรู้ทางวิชาชีพเกี่ยวกับการเลี้ยงตุ๊กแกเพื่อส่งขาย หรือการเลี้ยงกิ้งก่า กบ หอย และปูนา เป็นต้น นอกจากให้ความรู้แล้ว อาจต้องช่วยเหลือทางด้านการลงทุน หรืออาจส่งเสริมนายทุนย่อยในท้องถิ่นให้ทำโดยให้คนจนว่างงานเป็นลูกจ้าง เป็นอาทิ

6) คำนึงป็นอีกเรื่องหนึ่งทีอาจจะต้องกล่าวถึง ในขณะที่ผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูลอยู่นั้น กรรมการวัดกำลังจะสร้างกำแพงวัด โดยเปลี่ยนจากรั้วรอกหนามและจะใช้เงินประมาณสองแสนกว่าบาทซึ่งหามาได้หลาย ๆ วิธี วิธีหนึ่งคือ การเรียโรจากชาวบ้าน จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความคึกขื่น 2 อย่างคือ

6.1 วัตถุประสงค์ในทางศาสนาของชาวบ้าน ก่อนหน้าทีผู้วิจัยจะเข้าไปมีความคิดทีจะสร้างโบสถ์ แต่ถูกฝ่ายปกครองแนะนำว่าไม่ควรสร้างเพราะต้องใช้เงินมากและอาจไม่คุ้ม จึงเลิกไป ต่อมาจึงหาเงินเปลี่ยนรั้วเป็นกำแพงอีก ผู้วิจัยรู้สึกว่ควรจะนำเงินก้อนนี้มาพัฒนาแหล่งน้ำค้ำที่โคได้เสนอแนวทางไปแล้ว จะได้อประโยชน์ทั้งกับชาวบ้านทุกครอบครัวและวัดด้วย

ผลที่ตามมาจากการมีน้ำจะทำให้ชาวบ้านมีช่องทางประกอบอาชีพได้อีกหลาย
อย่าง อาจเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ หรือเพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ ได้ คนจะมีงานทำ
มีรายได้อีก พระในวัดก็จะได้รับอาหารที่มีคุณภาพมากขึ้น เป็นต้น

ฉะนั้น กงทอง เปลี่ยนค่านิยมอันนี้ให้หันมาทำในสิ่งที่มีเหตุมีผลและเป็นประโยชน์
ตามแนวทางที่ถูกต้อง ส่วนกำแพงวัดนั้นอาจทำต่อไปในอนาคตเมื่อชาวบ้านมีงานทำ
มีรายได้อีก

6.2 การเรียกรไ้เงินเพื่อก่อสร้างกำแพงวัดก็ และ เพื่อกิจกรร มอย่างอื่น
ก็ ทรามจากชาวบ้านที่บางคนจนบางครอบครัวว่า มีการกำหนดเป็นจำนวนว่าเก็บเงิน
บ้านละ 150 บาท ครอบครัวยากจนก็ลำบาก กงชายเสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัว
บางอย่าง เพื่อนำเงินมาร่วมบริจาคตั้งถาวรซึ่งมีหลายคานทั้งทางศาสนาและคานอื่น ๆ

เรื่องนี้ ผู้วิจัยคิดว่ามิได้เกิดขึ้นเฉพาะในหมู่บ้านนี้เท่านั้น แต่เกิดขึ้นและมี
อยู่ในสังคมไทยทุกหนทุกแห่ง และทุกระดับ ทุกหน่วยงานของทางราชการ รวมทั้งใน
องค์การ เอกชนด้วย ผู้เคื่อกรอนมักเป็นผู้เรียกรไ้ค่าหรือยากจน

ทางแก้ปัญหานี้ก็คือ การลดและการเลิกการ เรียกรไ้ เรียกเก็บ หรือการขอ
ของกลุ่มผู้ริเริ่มจะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวิ่ง การเดิน การจัดบวย ลีเก
ละคร และการทอดกฐิน เป็นอาทิซึ่งก็เป็นการหาเงินเช่นกัน และจะเป็นกระบวนการ
และวงจรชีวิตที่ทำให้ผู้ไม่มีหรือมีรายได้น้อยเคื่อกรอน

ผู้วิจัยไ้แนะนำผู้เคื่อกรอนจากกระบวนการนี้ไปว่า "เรายากจนไม่มีจะ
บริจาค เราก็ไม่ควรดิ้นรนไปขายของเอาเงินมาบริจาค เราก็บอกเขาไปว่าเราไม่มี"
หลังจากให้คำแนะนำเช่นนั้นไปแล้ว ต่อมาอีก 2 วันไ้คุยเรื่องเดียวกันนี้กับครอบครัว
อื่น ๆ อีกทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นใหม่ว่าคำแนะนำที่ไ้ไปนั้นค่อนข้างจะขัดกับสภาพความ
เป็นจริง และคิดว่าป็นคำแนะนำที่เขาปฏิบัติไปไ้โดยเหตุผลหลาย ๆ ประการ
เหตุผลหนึ่งก็คือ ตามคำพิ้งเพยที่ว่า "เขาเมืองคาลิ้ว คองหลิวคาลาม" นั้นยังเป็น
สังจรรรมอยู่สำหรับเขายังคงอาศัยอยู่ในเมืองนั้นต่อไป

จึงคิดว่า เรื่องนี้จะเป็นการวิจัยอีกเรื่องหนึ่ง เพื่อว่าคุณส่วนใหญ่ที่ทัศนคติคือเรื่องนี้อย่างไร และหามาตรการแก้ไขต่อไป

7) ควรปลูกฝังค่านิยมใหม่เกี่ยวกับความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชนทุกคนที่จะต้องช่วยกันแก้ปัญหาทั้งที่เป็นของส่วนรวมและส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน การว่างงาน ความประพฤติไม่ดี ความเจ็บป่วย และปัญหาการมีลูกมากของครอบครัวยากจน เป็นต้น

วิธีการและขั้นตอนกว้าง ๆ เป็นแนวทางจากความคิดริเริ่มเท่านั้นคือ อาจเริ่มด้วยการกำหนดเป็นนโยบายจากระดับสูง กำหนดลักษณะขององค์การขึ้นมาใหม่ ในหมู่บ้าน ให้มีฐานะคล้าย ๆ การปกครองตนเอง และให้มีความรับผิดชอบในงาน คึงกล่าวรวมทั้งงานพัฒนาหมู่บ้านด้วย

แนวคิดที่สำคัญก็คือทุกคนในหมู่บ้านต้องสำนึกที่จะต้องรับผิดชอบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบและมีความสุข และอาศัยหลักการควบคุมทางสังคม (social control) มาช่วยควบคุมในเบื้องต้น เพื่อให้เกิด self - control, self - help, self - reliance และ self - discipline ต่อไป

เรื่องนี้ก็เช่นกัน เป็นเรื่องที่บรรยายละเอียดมาก และคงจะต้องมีการวางแผน และมีการทดลอง เพื่อการบริหารและการประเมินผล หากทำได้จึงค่อยขยายผลต่อไป ซึ่งคงจะต้องเป็นการศึกษาคนคว้าอีกเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะและคงไปเป็นสิ่งที่ย้ายนัก

8) การช่วยคนจนให้มั่งคั่งทำตามลำดับของความยากจน เริ่มด้วยการสำรวจความยากจน และทำบัตรให้กับผู้ที่ยากจนอันดับหนึ่ง (บัตรสีขาว) อันดับสอง (บัตรสีเหลือง) อันดับสาม (บัตรสีเขียว) รัฐบาลจะต้องกำหนดให้ตลาดงานทั้งภาคของรัฐ และเอกชน รับคนเข้าทำงานโดยคำนึงถึงความจนมากที่สุดก่อนตามลำดับและก่อนคนที่ไม่อยู่ในกลุ่มยากจน และเพื่อควบคุมความประพฤติของคนทำงานทุกคน ควรมีการบันทึกผลการทำงาน

และพฤติกรรมของทุกคนไว้ เมื่อมีการโยกย้ายงาน และจะสมัครงานใหม่ต้องแสดงหลักฐานเกี่ยวกับประสบการณ์ทำงานจากหน่วยงานเดิมซึ่งบันทึกโดยหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชา คนที่มีประวัติการทำงานดีควรได้รับการพิจารณา ก่อน ตรงกันข้ามคนที่มีประวัติการทำงานไปคืออาจไม่ได้รับการพิจารณาได้ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนทำงานอย่างจริงจัง เพื่อรักษาประวัติที่ดี

แนวความคิดนี้เกิดจากหลักการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสที่ยากจนซึ่งคล้ายกันกับหลักการรับนักเรียนต่างจังหวัดที่เรีบนัดในชนบทเขาเรียนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในขณะนี้

ปัญหาที่น่าสนใจทำการศึกษาต่อไปซึ่งได้จากการวิจัยนี้คือ.

1. ปัญหาเกี่ยวกับชนชั้นของคนในหมู่บ้านและผลกระทบ
2. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดที่ตั้งของโครงการพัฒนา เช่น ฝ่ายมอหน้า อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากหลาย ๆ ด้านที่ไม่เป็นไปตามเหตุผลที่ถูกต้อง
3. ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นที่มีความคิดริเริ่มชักนำให้ชาวบ้านมีความคิดในการพัฒนา
4. ปัญหาการขาดความรู้ทางเทคนิคในการทำงานพัฒนาให้ได้ผล เช่น ความรู้ทางช่าง
5. ปัญหาการนิยมนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา
6. ปัญหาการกำหนดโครงการพัฒนาที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา กล่าวคือ แทนที่จะเป็นการเพิ่มรายได้ แต่กลับไปเพิ่มรายจ่าย
7. ปัญหาของการพัฒนาแหล่งน้ำซึ่งคล้ายกับว่าไม่ได้รับความสนใจโดยทุกฝ่ายอย่างจริงจัง และผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะต้องบวกรวมสิ่งอื่นใดทั้งหมดสำหรับชาวชนบททั้งประเทศที่ยังไม่มีน้ำ
8. ผู้นำทางด้านการพัฒนาซึ่งเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นส่วนใหญ่ น่าจะแยกออกจากผู้นำทางการปกครอง ผู้นำทางด้านการพัฒนาควรจะเป็นผู้ที่มีความคิด

ประสบการณ์ และคุณสมบัติคล้ายกับผู้ประกอบการใหม่มากที่สุด

9. หลักการที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาฯ กับสิ่งที่ปรากฏในหมู่บ้านไม่สอดคล้องกัน จึงทำให้ไม่บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน

10. โครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) เกี่ยวกับแหล่งน้ำมีปัญหา เพราะไม่บรรลุผลสุดท้าย (ultimate goal) เช่นนี้ปลายแต่ไม่มีน้ำ และกำลังแรงงานที่ประชาชนได้รับเป็นเพียงรายได้พิเศษเล็กน้อยเท่านั้นมิได้ช่วยให้เขาสามารถช่วยตัวเองต่อไปได้ในระยะยาว

ชำนาญกหอสมุด